

Hvordan bruke perspektiver

Perspektiver er en fellesbok for historie Vg2 og Vg3. Verket er delt i tre deler. I tillegg har *Perspektiver* en omfattende nettressurs.

Del 1: Framgangsmåter

I denne delen beskrives ulike framgangsmåter du kan bruke i arbeidet med faget. Du finner også en gjennomgang av hva det forventes at du skal

kunne etter å ha arbeidet med det. I tillegg finnes det tips til hvordan du kan lære historie på ulike måter. Slik kan du bli bevisst på hvilke metoder som pas-

ser best for deg. Helt til slutt forklares de viktigste begrepene du arbeider med i historiefaget, deriblant de som har med kilder og kildekritikk å gjøre.

Del 2: Historie

I del 2 tar vi for oss menneskenes liv og samfunn fra de første sivilisasjonene og fram til våre dager. Delen består av 20

kapitler. For at det skal bli lettere for deg å huske det du leser, finner du ulike lese- og læringsstrategier du kan

benytte deg av underveis i arbeidet. Under ser du en oversikt over noen av disse.

1: Innholdsfortegnelse: Les denne for å få en oversikt over hva kapitlet handler om.

2: Kollasj: Her ser du noen viktige bilder fra kapitlet. Hvorfor er disse valgt, tror du?

3: Slik så det ut: Hvordan så verden ut i perioden du skal jobbe med?

4: Dette har skjedd: Oppsummering av periodene du tidligere har arbeidet med.

1

KAPITTEL 11

Europa etter første verdenskrig side 202 ■ Kommunismen mest maktkræftig side 203 ■ Fedrikke og tro på demokrati side 272 ■ Livet og hverdagen i Vest-Europa side 274 ■ Frankrike side 275 ■ Demokrati og nasjonale økonomier side 276 ■ 1920-årene: En fiendtlig verden side 280 ■ Den spanske borgerkrigen side 282 ■ Tyskland i mellomkrigsperioden side 283

Ved et veiskille 1919–1939

Tiden etter første verdenskrig var preget av optimisme og tro på demokratiet. Internasjonalt samarbeid skulle sørge for at man unngikk nye kriger. Flere stater fikk demokratiske grunnlover. I mange land fikk arbeidere og kvinner stemmerett for første gang. Men optimismen skulle bli knust av en økonomisk krise som rammet hele verden. De demokratiske løsningene ble utfordret av kommunismen i Sovjetunionen og senere av fascistiske ideologier i blant annet Italia, Tyskland og Japan.

2

3

Slik så det ut

Europa 1919–1939

Områder som kom under ny stat

- 19 Polen (1919, Galicia 1921)
- 19 Romania (1918/R)
- 19 Frankrike (1918/F)
- 19 Italia (1918/I)

Land som ble selvstendige: Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tsjekkoslovakia, Island, Sveits, Nederlandene, Danmark, Norge, Finland

Land som ble selvstendige: Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tsjekkoslovakia, Island, Sveits, Nederlandene, Danmark, Norge, Finland

4

Dette har skjedd

I første verdenskrig (1914–1918) ble store deler av verden trukket inn. Stormaktene Storbritannia, Frankrike, Russland og USA sto mot Tyskland og Osmane-Ligene. Tyskland og Osmane-Ligene tapte krigen. I mellomkrigsperioden ble det bevist at Tyskland måtte betale store krigsreparasjoner og ta på seg skylden for krigen. Tyskland fikk også forbud mot å drive militær opprustning. Osmane-Ligene gikk i oppløsning. Det tyske republikken hang i årene 1918–1919.

HISTORIE | KAP 15 Den kalde krigen

Dødsmerkene i Vietnam

Under andre verdenskrig var Vietnam okkupert av Japan. En nasjonal frigjøringsbevegelse kjempet mot okkuperanten.

Etter 1945 fortsatte krigen, nå mot den gamle kolonimakten Frankrike, som oppga kampen i 1954. Samme år ble det holdt en atomkraftkonferanse som førte til at Vietnam ble delt i to, en nordlig og en sørlig del.

Kommunistpartiet under Ho Chi Minh ledet hadde slått i seg for den nasjonale frigjøringskampen helt fra 1920-tallet. Han ble president i staten som ble etablert i Nord-Vietnam etter sovjetisk støtte. Den demokratiske republikken Vietnam i sør ble det opprettet en annen stat, Republikken Vietnam, med den konservative katolikken og antikommunisten Ngô Đình Diem som president.

Mellom disse to regimene var det kvaltve spenninger. På slutten av 1950-tallet brøt det ut nye krigshandlinger. Gjennom nobelprisen Laos sendte Nord-Vietnam styrker og forsyringer til en kommunistisk undergrundsbevegelse i sør, FNL. Målet var å styrte Diem og samle Vietnam under en nasjonal, kommunistisk regjering.

Ganske snart brøt kald-krig-mærskene fram. Sovjetunionen, og særlig Kina, støttet Nord-Vietnam og FNL. USA svarte med å gi militær og økonomisk støtte til det valdende Diem-regimet i Sør-Vietnam. Til å begynne med hadde amerikanske bare noen hundretalls militære rådgivere i landet, men de sendte etter hvert egne kampstyrker. Da USA dekket av på sitt sterkeste, mot slutten av 1968, var det nesten en halv million amerikanske soldater i Vietnam.

USA prøvde å bombe Nord-Vietnam til å oppgi kampen. Det ble sluppet to til tre ganger så mange bomber over Vietnam som over hele Europa under andre verdenskrig. USA var teknologisk fullstendig overlegen, men klarte ikke å bryne kine en motstander som kjempet med høy kamptomål og effektiv geriljakrig.

De beste årene skuttet de fleste amerikanske opp om krigen. Stemningen snudde i andre halvdel av 1960-årene etter hvert som USAs egne tapstall steg, og stadig flere innad i krigen ikke lot seg vinne.

Vietnamkrigen var verdens første TV-overførte krig. Fjernsynsbildene fra en slagmark der verdens mestkjente krigsmatombombet et fatig bombetaktisk sender og sammen, gjorde sterkt inntrykk både USA og andre vestlige land. Fra 1968 økte krigsmatombomben, med stadig flere protester og demonstrasjoner mot krigen, særlig på amerikanske universiteter.

Presidentene John F. Kennedy og Lyndon B. Johnson hadde trappet opp krigshandlingen. Da Richard Nixon rykket inn i Det hvite hus i 1969, bestemte han seg for å avslutte krigen. De amerikanske styrkene skulle ut, men samtidig skulle USA gjøre sovjetnærmeste regjeringstyper i stand til å fortsette krigen på egen hånd.

I 1973 ble det inngått våpenhvile mellom USA og Nord-Vietnam, men krigen fortsatte i år til i. I denne perioden var de sovjetnærmeste styrkene på venstre front, i nord i staten fra USA. I 1975 falt Sør-Vietnams hovedstad Saigon, og Vietnam ble samlet.

USA tapte den mest omfattende konflikten etter andre verdenskrig. Hvordan kunne supermakten ende opp i den hengemyrte Vietnamkrigen?

Dominotheorien. Washington betraktet Nord-Vietnam og Sør-Vietnam som to land. Dermed ble Nord-Vietnams militære inntreden i sør betraktet som en invasjon. Bak denne aggresjonen sto de kommunistiske stormaktene Sovjetunionen og Kina, mente amerikanske. Dermed ble krigen knyttet direkte til den kalde krigen.

9: I hvert kapittel vies ett tema eller ett fenomen litt ekstra oppmerksomhet med et eget oppslag.

29. april 1975. Et amerikansk helikopter ankommer til Hanoi, etter å ha gjennomført en lang og farlig flukt fra den amerikanske ambassaden i Saigon foran for FNL, vietn. byen.

terkesett. Hvis ikke USA sto opp mot kommunistisk aggresjon i Vietnam, ville kommunistene spre seg til Thailand og andre land i Sørøst-Asia. Dette var den såkalte dominotheorien: Hvis en brøtke fallt, ville også andre land falle. Derfor måtte USA holde fast ved sin oppslagspolitikk. Ble den oppgitt, kunne det komme tilbake til andre steder, til og med Europa.

Frykt for svaret. Frykt for å framstå som svak skulle også inn. Å gi opp Sør-Vietnam ville undergruve USAs styrke og troværdighet.

Precedens. Fra ca. 1965 var USA sterkt involvert og hadde lagt mye prestisje i sin Vietnam-politikk. Redselen for å miste ansettelse gjorde det vanskelig å snu.

Nord-Vietnams kampvite. Slett fra Hanoi var Vietnam ikke to land, men ett. De kommunistiske lederne betraktet alle til krigen som en nasjonal frigjøringskrig, og derfor var kampviten så stor. Det sto heller ikke en separat sovjetstøttet krig.

Maos Kina

Lederne
Mao (1893-1976), Zhou Enlai (1898-1976) og Zhu De (1886-1976) var lederne etter revolusjonen. Mao var ideologen, Zhou Enlai diplomaten og Zhu De generalen.

Kollektivisering og nasjonalisering
Gjennom Kinas første femårsplan i 1953 ble jordbruket kollektivisert og industrien nasjonalisert. Bønder som hadde fått jord rett etter revolusjonen, måtte nå gi den fra seg igjen til staten. Både produksjon og forbruk ble kollektivisert i store kommuner med gjennomsnittlig 5000 husholdninger. En kommune var en produksjonsehet i jordbruket eller industrien. Alle kommuner skulle oppsøpe sammen i store kantoner.

«La hundre blomster blomstre»
I kampanjen «La hundre blomster blomstre, la hundre skolebarninger kappes med hverandre» i 1956-1957 ble det opprettet for kritikere av seg selv. Kampanjen ble etter hvert en skuffelse for Mao, og han skreiv den. Deretter forfulgte han alle som yndet kritikk. Mye av Maos svapers for profesorer, kunstnere og intellektuelle stammet herfra, i tillegg til i denne parolen: «Bedre å være rød enn eksport!». Opposisjonen opplevde kampanjen som en felle for å rekye ut motstandere av regimet. Miljoner ble fengslet.

«Maos lille røde»
«Maos lille røde» ble innført som en samling av Maos politiske tanker. Boka ble delt ut til alle medlemmer i kommunistpartiet. Under kulturrevolusjonen forde ingen å gå omkring uten boka og Mao-måttet, som var symboler for personkulten rundt Mao.

5: Kartutsnitt: Kartet viser hvordan landet du leser om så ut.

6: Underveisoppgaver: Bli mer bevisst på det du leser ved å gjøre oppgaver underveis.

7: Tidslinje: Hvilken tid omtales? Tidslinjen gir svar.

8: Bildetekster: Mange bildetekster inneholder spørsmål. Bruk disse for å bli mer bevisst på hva bildene viser.

Det store spranget framover

«Det store spranget» i 1958-1960 var en kampanje for å øke produksjonen i industrien. Sentralt ble det satt ekstremt høye mål for hva Kina skulle produsere av mat og industrivarer i praksis var uløselige å nå, men «Det store spranget» ble satt i gang uten større planlegging. Bønder ble drept inn i fabrikk, og det ble få igjen til å stelle jorda og frøta avlingene. Produksjon av ris, heste og korn sank drastisk. Resultatet ble en sultkatastrofe uten sidestykke. Det er ingen som vet hvor mange mennesker som døde i 1959. Barn med Hungeradelen ble satt til å jage sporer, netter, mygg og fluer som skulle utrykkes, noe som i tillegg utvirket en økologisk katastrofe. Sultbebreinene symboliserte «Det store spranget».

Kulturrevolusjonen

Kulturrevolusjonen fra 1966 til 1976 var en langvarig og ekstrem kampanje for å gjennomføre de revolusjonære idealene. Ungdom, kalt rodegardister, skulle utvise alle former for tradisjonell etikk: sport, tennise, partiposser og musikavere. Følelser av revolusjonen skulle raskes ut, tradisjonell etikk og medfølelse ned. Omkring 17 millioner gikk ut på tross for å prøye ut produksjon på landsbygds. Et svært stort menneske ble forment og drept, og ikke bare «vanlige» folk. En av de drept var Liu Shaoqi, kommunistleder og tidligere president. Mange forde kine fikk en midlertidig som kulturambassader. All musikk, kunst og litteratur skulle være revolusjonære og utvise kultur av alle slag og forberet. Kinas gamle kultur skulle også fornes. 4922 av 6843 kulturhistoriske steder (Beijing ble undtagt).

Kvinnene holder halve himmelen

Fra gammel av var jentebarn et tapsprosjekt. Årsaken var at jenter flyttet ut fra hjemmet da de gjeldt søs, og slik ble arbeidskraften på gården mindre. I tillegg måtte de ha med seg til den nye familien. Mao var tidlig opptatt av kvinnesettling. Han sa «Kvinnene holder halve himmelen». Etter revolusjonen ble kvinner likvilt med menn i utøvelsen, de fikk rett til skilsmisse og avstand, men kjønnsdiskriminering forble tradisjonell. Mange kvinner deltok i kommunistiske bevegelser, men i realiteten var de fortsatt i store delvis oppslagsposse.

Klær

Klær kan symbolisere nasjonalt samhold og revolusjonære idealer. «Mao-dressen» ble et svært mye brukt kleplagg i Mao-Kina, særlig etter kulturrevolusjonen, da folk med vestlige klær ble angrepet. Både menn og kvinner i alle aldre bar dressen, som kunne ha grå, blå, svart eller grønne farger.

Del 3: Kurs

Her finner du forslag til oppskrifter du kan følge når du arbeider med sentrale ferdigheter i historiefaget.

- Det finnes kurs i disse emnene:
- Å arbeide med kilder
 - Å stille spørsmål og formulere problemstillinger
 - Å forklare historiske hendelser
 - Å skrive en artikkel i historiefaget

I Perspektiver Skolestudio finner du i tillegg en rekke andre kurs.

Oppslagsdel

I oppslagsdelen finner du lese- og læringsstrategier som du kan bruke i arbeidet ditt. I tillegg inneholder oppslagsdelen kompetansemålene fra læreplanen, samt stikkords- og personregister.

Les mer om læremidlets digitale ressurser i Perspektiver Skolestudio.